

am adus și cele mai recente noutăți documentare și interpretative” (pp. XVII-XVIII).

Aceste precizări permit să menționez faptul că lucrarea prezentată aici este, în același timp, o contribuție științifică, utilizată de cel mai exigent cercetător, cât și o carte accesibilă profesorilor din învățământul preuniversitar și / sau universitar, auxiliari didactic utilizați în activitatea metodică-educativă specifică. O posibilă repartizare a celor 100 de studii de caz în epocile istorice „clasice, didactice”, oferă următoarea configurație: 9 confruntări în epoca veche (sec. IV î.Hr. – sec. VIII d.Hr., de la campania dunăreană a lui Alexandru Macedoneanul la confruntarea romano-dacică pentru Sarmisegetuza lui Decebal martirul, pp. 1-28), 57 în epoca medie (sec. IX – sec. XVIII, de la conflictul dintre Gelu Românul și ungari până la bătălia de la Mihăileni – Câmpeni, pp. 29-240), 15 în epoca modernă (sec. XIX – 1919, de la incidentul-busculadă de pe Dealul Spirii, lângă București, până la victoria categorică românească anti-ungară din zona Tisei, pp. 241-324), 19 în epoca contemporană (1919-1945, de la eliberarea Cernăuților de sub ocupația samavolnică roșie rusească până la victoria anti-hitleristă din zona Hron-Morava, pp. 241-285).

Continuând tipologizarea statistică prin aplicarea binomului antinomic victorie-înfrângere, obținem următorul rezultat: 68 de victorii cu interes românesc *versus* 32 de înfrângeri provocate de dușmanii românilor și ai strămoșilor lor. Orizontul geografic al celor 100 de confruntări s-a întins la Nord până pe țărmul polonez al Mării Baltice, la Sud până în zona Constantinopolului imperial, la Vest până în Cehia, în Est până pe malurile fluviului paradigmatic Volga. O rapidă orientare în volum se realizează cu ajutorul *Indicelui* general antroponimic, hidronimic, toponimic etc. (pp. 387-408), instrument practic de lucru tot mai rar atașat unei contribuții istoriografice din ultimii ani, din varii motive, asupra cărora nu insist aici. Dar trag un întemeiat semnal de alarmă...

În *concluzie*, o lucrare utilă pentru elevi, studenți, profesori, cercetători, muzeografi etc., care merită să se găsească în biblioteca fiecărei persoane preocupate de trecutul istoric românesc („premieră în istoriografia militară românească, prin gradul de sinteză care îl presupune analiza celor mai importante (100 de) bătălii” – Petre Otu, p. XV), care completează informațional *Istoria militară a poporului român*, vol. I-VI, Editura Militară, București, 1984-1989, sau Gheorghe Romanescu, *Marile bătălii ale românilor*, Editura Sport-Turism, București, 1982. Trebuie ignorate micile greșeli, unele supărătoare, rămase în carte după corecturile (?) pe text. De exemplu: „Peter Otu” (p. XVIII) sau „Petre Otu” (coperta I) ? „Alesandru Dutu” (pp. 333, 344) sau „Alesandru Duțu” (coperta I) ?

► Bogdan Murgescu, *România și Europa. Acumularea decalajelor economice (1500-2010)*, Editura Polirom, Iași, 2010, 525 p.

Evoluția diversă a lumii, cu diferite forme și nivele de manifestare, determinate de particularitățile locale, este un adevăr acceptat de istorici și, evident, studiat cu acribie de către aceștia. În acest larg și generos orizont istoriografic se încadrează cu succes penultima carte a lui Bogdan Murgescu despre *România și Europa. Acumularea decalajelor economice (1500-2010)*, Editura Polirom, Iași, 2010, 525 p. Definind cei doi „termeni” ai binomului **Europa-România**, universitarul bucureștean a precizat că „**Europa**” reprezintă Occidentul sau Apusul bătrânului continent, prin extensie țările dezvoltate / foarte dezvoltate ale lumii, etalon în comparații și ierarhizări ale evoluțiilor economice. „**România**” reprezintă spațiul geografico-istoric delimitat de Nistru-Tisa-Dunăre-Marea Neagră, pe coloana vertebrală a Munților Carpați, patria românismului, cu diverse forme de organizare politică în ultimele secole, de la moartea fizică a Marelui Ștefan până astăzi. De asemenea, cu varii polarizări, dorite sau impuse, către centrele de putere continentale vecine românilor: Imperiul Otoman, Regatul Polon, Imperiul Habsburgic, Imperiul Rusesc. Rămănerile în urmă, decalajele evoluției multi-sectoriale a societății românești în raport cu „Europa” au devenit o obsesie, un coșmar al românilor, generând mentalități, atitudini, pasiuni, politici, soluții diverse, uneri

diametral opuse, în secolele XIX-XX (pp. 15-21).

Sinteza lui Bogdan Murgescu mai poate fi considerată și o continuă introspecție a unor evoluții istorice-„concurș”: în 1500, statalitățile românești, Serbia, Danemarca, Irlanda aveau același nivel al dezvoltării economice. „Concurșul” evoluțiilor specifice ale candidaților enumerați începe. Raportările se fac la palmaresul unui alt concurrent, campionul „Europa apuseană”. „Maratonul” durează mult, o jumătate de mileniu, cu diverse reprize, tot atâtea specificații ale înnoirii și reformării: *modernitatea timpurie* (sec. XVI-XVIII), *modernitatea clasică* (sec. XIX-1918), *contemporaneitatea* (1918-2010). Istoricul bucureștean a urmărit, în același timp, și raporturile complexe ale fiecărei statalități amintite anterior, independența sau vasalică, cu centrul de putere cel mai apropiat geografic.

Monografia elaborată de Bogdan Murgescu este structurată în cinci capitole, pe baza criteriului cronologic: cap. I: *Epoca modernă timpurie* (sec. XVI-XVIII), pp. 23-102; cap. II: *Secolul al XIX-lea* (Epoca modernă clasică), pp. 103-204; epoca contemporană a fost analizată în cap. III (*Epoca interbelică*), pp. 205-314; în cap. IV (*Epoca postbelică*), pp. 315-464; în cap. V (Epilog: *România după 1989-avaturile integrării în Uniunea Europeană*), pp. 465-482. *Ultimul capitol* al cărții: *In loc de concluzii: Înapoiere, decalaje și convergențe-cinci secole de experiențe europene*, rezumă ideile directoare ale sintezei și impune subiecte de meditație, în seri liniștite, cu zăpadă abundentă, persoanelor cu verticalitate.

În *cap. I* autorul a analizat evoluția țărilor române în secolele XVI-XVIII, în perioada modernității timpurii (sec. XVI-XVIII), ca elemente ale hinterlandului otoman la nordul Dunării inferioare. Dominația otomană a impus țărilor române diverse limite ale modernizării (pp. 60-64): *precaritatea randamentelor agricole*, determinată de arhaismul tehnicilor agricole utilizate; *structura socială de tip periferic* (raportată, evident, la Occidentul european), cu țărani producători dependenți pe marile proprietăți agrare, reorientate către producția-export de cereale, animale, vin, ceară, fructe, lemn etc. către marii consumatori din Europa Centrală-sud-dunăreană; *impactul dependenței țăranilor producători* asupra randamentului economic general al provinciilor românești; *eșecurile construcțiilor statale* și influențele asupra societății românești pre-moderne. „În *concluzie*, arhaismul practicilor economice, nivelurile modeste ale productivității agricole, precaritatea acumulărilor economice și culturale, clivajele sociale și slăbiciunile statului s-au constituit în factori care au limitat drastic fenomenele de modernizare economică și socială, contribuind la accentuarea decalajelor dintre țările românești și alte părți ale Europei” (p. 64). Necesarele comparații intra-europene au însemnat paralelisme cu alte teritorii și evoluții societare: *Danemarca-regatul de la periferia nordică a Europei apusene*; *Irlanda-provincie britanică*; *Serbia-avanzată și dezavantajată de stăpânirea otomană*. *Decalajele economice evidente în 1800 au fost cauzate de: independența / dependența față de un centru de putere zonal, vecin; activitatea / lentoarea aparatului statal; relația între performanța economică și puterea politico-militară exercitată; factorul religios implicat în dezvoltarea multi-sectorială; productivitatea agricolă* (pp. 96-101).

Epoca modernă clasică (sec. XIX-1918) a adus alte *provocări* (pp. 103-204). Astfel, provinciile *românești* au cunoscut o intensă polarizare către centrele de putere din vecinătatea imediată. *Provinciile* istorice extracarpatiche au evoluat de la Principatele Române pe calea modernizării la Regatul românesc carlist constituțional, cu pretenții de „Franța Orientului”, condusă din „Micul Paris”. Sau altfel spus, de la periferia nord-dunăreană a Imperiului Otoman, „Omul bolnav al Europei”, la marginea estică, orientală a Occidentului industrializat. Șocul modernizator al Europei apusene a impus mișcări și influențe în dublu sens: românii au exportat cereale, animale, materii prime, materiale combustibile, inteligență creatoare. Pe de altă parte, carpato-dunărenii au importat produse finite, mașini și utilaje, echipamente și unelte performante, mode, modele, stiluri de viață persiflate de Mihai Eminescu, *forme occidentale fără fond autohton*, criticate și respinse de Titu Maiorescu. Structurile economice, sociale, politice, educaționale etc. au pendulat între nostalgia conser-

vatorismului și ispita modernismului, cu erupții verbale și fizice violente.

În acest tablou *policromatic* se disting realizări și limite ale modernizării, în secvența temporală „clasică”. Autorul a concluzionat: „Atât vechiul Regat, cât și teritoriile românești aflate sub administrația rusă sau austro-ungară realizaseră unele progrese modernizatoare, dar nu deveniseră cu adevărat societăți moderne, nu se angajaseră pe calea unei dezvoltări economice susținute și pierduseră teren în raport cu rata medie de creștere economică a Europei” (p. 151). În comparație cu aceste realități obiective, în alte zone ale Europei, *Danemarca* a promovat în „liga economiilor dezvoltate”, *Islanda* a fost zguduită de Marea Foamete din 1845-1851 și a regândit modern politica și sensul dezvoltării economice, *Serbia*, provincie otomană până în 1878, a persistat în subdezvoltare, acumulând decalaje economico-politico-socialo-educaționale etc. față de cadența vest-europeană a modernizării. „În *concluzie*, determinările istorice acumulate în timp (secolele XVI-XVIII) au avut un rol decisiv pentru menținerea României, Serbiei și Irlandei la periferia economică a Europei; pe de altă parte însă, elitele politice au perceput cu mare întârziere și în mod cu totul parțial problemele economice reale ale acestor țări, iar politicile promovate de ele au fost de cele mai multe ori defazate (tardive), inadecvate și ineficiente” (p. 204).

Primul Război Mondial și urmările sale au marcat, pe de o parte, sfârșitul *La Belle Epoque* și a epocii moderne clasice, iar pe de altă parte, apariția unor noi provocări. Ca urmare, universitarul bucureștean a diversificat și a nuanțat analizele punctuale, secvențiale și concluziile bilanțiere referitoare la *epoca contemporană*, în capitolele: III (pp. 205-314), IV (pp. 315-464), V (pp. 465-482). Dacă pe plan politico-național România Mare a fost un succes și un model timp de 22 de ani (1918-1940), dar insuficient încheșat în interior (exemplele tragice din iunie-septembrie 1940 sunt indiscutabile), pe plan economico-social a avut o evoluție sinusoidală, fiind până la urmă (1940-1945) un eșec, pentru că nu a știut să răspundă constructiv provocărilor diverse, complexe, ale lumii contemporane, nu a fost capabilă să limiteze decalajele față de statele industrializate și să deschidă ușile clubului țărilor europene dezvoltate economic. Din aceste considerente obiective, România a traversat turbulențe asemănătoare cu *Irlanda*, independentă din 1921, sau cu „*Yugoslavia*”, puzzle sud-slav multi-etnic, multi-religios, multi-lingvistic, multi-conectat economic la piețele vecine. În Europe nordică, *Danemarca*, discret, constant și continuu și-a consolidat statutul de țară capitalistă dezvoltată (pp. 303-314).

Al Doilea Război Mondial și consecințele sale au produs schimbări fundamentale pe harta lumii, pe plan politic, economic, social, ideologic, religios, cultural etc., astfel că, *politici*, cele patru *studii de caz* analizate au fost grupate în: țări **capitaliste** (*Danemarca, Irlanda*), sub umbrela SUA-NATO; țări **socialiste** (*România-Iugoslavia*), în umbra URSS. Între 1948-1989, s-a derulat „Experimentul dezvoltării socialiste în România”, cum realist l-a caracterizat Bogdan Murgescu. Experimentul a avut motivații complexe și limite obiective, dovedindu-se până la urmă un tragic eșec al socialismului economic românesc, cu varii cauze interne și externe, subiective și obiective. Autorul a ierarhizat astfel aceste *cauze*: constrângerile politico-economice ale sistemului socialist; rolul personal în sistem al dictatorilor comuniști: Gheorghe Gheorghiu-Dej, Nicolae Ceaușescu; conjuncturile și urmările „șocurilor petroliere” din 1973 și 1979 (pp. 392-406). În aceleași patru decenii, *Danemarca* și-a consolidat dezvoltarea și prosperitatea economică, *Irlanda* a devenit „tigrul economic al Europei”, cu o rată recuperatoare a creșterii economice și a produsului intern brut pe locuitor de invidiat, *Iugoslavia* titoistă și post-titoistă a devenit modelul european al celei de-a *treia căi* de evoluție economico-socialo-politico-ideologico-culturală, între *capitalismul* occidental-nord-american și *socialismul* sovietic-est-european (pp. 407-464).

Începând cu 1990, *România* a pășit, pe plan intern, sinuos și poticnit, pe drumul economiei capitaliste de piață, iar pe plan extern a trecut prin avatarurile integrării în NATO și în Uniunea Europeană (pp. 465-482). Concluziile secvențiale ale analizelor specifice ale sin-tezei complexe a prof. univ. d-r Bogdan Murgescu au fost asamblate într-un corp unitar în ul-

timul capitol al cărții (pp. 483-490), recomandat a fi citit *personal* de fiecare interesat de tematica studiată. Tehnic, sinteza mai cuprinde: *Lista abrevierilor* (p. 17), *Lista tabelelor* (158) și a *figurilor* (25) care completează informațional și statistic analizele și concluziile monografiei (pp. 9-14), *Referințe bibliografice* (pp. 491-516), *Index* (doar !?) *de persoane* (pp. 517-523).

Concluzia concluziilor ? O sinteză incitantă despre o temă / problemă actuală. Bogdan Murgescu a devenit cercetătorul-istoric al temei / problemei. Recomand cititorilor interesați și curioși să parcurgă cu atenție și răbdare monografia, să cunoască evoluția problemei, să formuleze (și) propriile concluzii și să propună soluții pentru rezolvarea ei. Pentru că este o problemă actuală, în curs (lung ?) de rezolvare, cu un obiectiv clar: asumarea și depășirea decalajelor economice (încă !) existente între Europa apuseană și România. Lăudabilă politica editorială a Editurii **Polinom** din Iași de a tipări, în Colecția **Historia**, sinteze fundamentale de istorie românească în context european. Plecând de la fotografia de pe coperta I, o întrebare retorică „de imagine”: călătorind pe drumuri europene, când vor schimba românii **căruța** cu **automobilul** ?

► Marilena Borcea, Doru Dumitrescu, Mihai Manea, Mirela Popescu, *Mapa profesorului de istorie*, Editura Media Alert, București, 2012.

O apariție inedită, necesară, mobilizatoare profesional este *Mapa profesorului de istorie*, elaborată de Marilena Borcea, Doru Dumitrescu, Mihai Manea, Mirela Popescu, Editura Media Alert, București, 2012. În *Argument*, prof. d-r Doru Dumitrescu a precizat că lucrarea este o premieră în didactica istoriei, dar și în didactica altor discipline, exemplu de bună practică, fiind destinată îndrumării teoretice și practice a profesorilor de istorie, indiferent de experiența la catedră. *Prima* fascicolă a *Mapei* oferă informații generale despre *Unitatea de învățare*: proiectare, tabelare, schița unității de învățare (pașii: 1-citirea personalizată a programei de istorie; 2-stabilirea activităților de învățare; 3-stabilirea metodelor și instrumentelor de evaluare). Următoarele 17 mini-mape prezintă unități de învățare selective din programele de istorie ale claselor V-XII. Fiecare mini-mapă / unitate de învățare (prescurtat: **ui**) cuprinde următoarele componente obligatorii: conținutul **ui**, scopul **ui**, componentele **ui**, concepte-noțiuni, structura **ui**, schița conținutului **ui**, evaluarea cunoștințelor și noțiunilor **ui** printr-un test cu toate categoriile de itemi: obiectivi, semi-obiectivi, subiectivi. Astfel, cele 17 mini-mape explicitează următoarele unități de învățare, selectiv alese de către autori:

- la clasa a V-a: Grecia antică, Roma antică;
- la clasa a VI-a: Organizarea statului în Europa medievală; Reforma religioasă și consecințele sale;
- la clasa a VII-a: Revoluția de la 1848-1849; Primul Război Mondial;
- la clasa a VIII-a: Statul medieval și instituțiile sale în evul mediu românesc; Independența Națională a României; Războiul pentru întregirea națională a României;
- la clasa a IX-a: Formarea popoarelor în antichitate; Cultura în Evul mediu;
- la clasa a X-a: Revoluțiile lumii moderne (secolul XVIII); State naționale și multi-naționale în a doua jumătate a secolului XIX;
- la clasa a XI-a: Europa și lumea în secolul XX; Stat și politică în perioada contemporană;
- la clasa a XII-a: Constituțiile României; Statul român modern-de la proiect politic la realizarea României Mari.

Lista mini-mapelor unităților de învățare trebuie **completată** cu (minimum!) următoarele:

- la clasa a V-a: Tracii și geto-dacii; Lumea la începutul evului mediu (secolele VI-X);
- la clasa a VI-a: Țările Române în Evul mediu. Lupta antiotomană; Revoluțiile burgheze în epoca pre-modernă;
- la clasa a VII-a: Românii în secolul XIX: de la revoluție la unitatea națională; Al Doilea Război Mondial;